

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ԲԱՆԱԳԻՐ, ԵՐԿՐՈՐԴ, ԲԱՆԱԳԻՐ ԵՒ ԼՐԱԳԻՐ

Տարեկան գին կանխիկ զուգուշ 100: Վեցամսեայ գին զուգուշ 52 1/2: Եռամսեայ գին 26 3/4:
Հինգ տարեկան գին կանխիկ մեկ օրինակ իրեն ձրի դիտարկելու:
Այս Լրագիրը ամեն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի:

Պոլսեան դուրս գացած Լրագիրներուն փոխարին ծախքը տուրքին վրայ է:
Իր շաբաթ համար շուրջ մը հրատարակելու օրերը դիտարկելու 40 փարայ:
Երազարդ գրող ծանուցու մը ձրի է: Դուրսէն եկած համարներուն փոխարին ծախքը դիտարկելու:

ԲԱՆԱԳԻՐ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՕԼԻՍ ՊՕԳՈՍՏՈՍ

Որովհետեւ վեհապառ լրագիրը որչափ կենցաղ ղրգուած նոր գիտութիւն կան նէ ինքն ալ կ'ուզէ որ աւանակ բաները իւր տէրութեանը մէջ ալ գտնուի, անոր համար յատկապէս լրագրիկներն այս օրերս եւ լրագրական հեռագրութեամբ ամեն հարկաւոր եղած գործիքները բերել տուաւ. որուն բուն հնարուն է Պ. Սօրս ամերիկացին: Վեհապառ լրագիրը կամուշտաւ որ ատոր փորձը ըլլայ մէկ անգամ իւր առջեւ Պէյքերայի պարտաւոր. ուստի իսկ մը խնդիրներ աւաշարիկեց լրագիրը Պ. Սօրսի հանգրգանքին եւ անոր գործակցին (ասանք էին փորձը ընողները) որ այս մեքենայով հասկըցունեն իրարու եւ հասկընան պարտաւորն ընդարձակ սրահին մէկ ծայրէն միւս ծայրը: Օտարմանակ յաջողութեամբ մը կատարելուն լրագիրին հրամանը: լրագիրն շատ գոհ ըլլալով հիմա իւր ընդարձակ տէրութեանը մէջ պիտի գործածել տայ պէտք եղած տեղանքները այս մեքենան:

— Թարգմանչեան եկած լրագիրը այնպէս կ'իւ մայրենէն որ չափաւ հիւանդութիւնը խորս մը տեր է. նայնպէս (տեղայէն ալ կը գրեն որ թանկ կառք ալ մտեր է նոյն հիւանդութիւնը, բայց կուտորածը այնչափ ստուրկի չէ:

— Կիրակի իրիկուն Բարձրագոյն փոխարքային Պալլա իշխանի իւր միաւորեցան արքունի նախարարները, եւ հոն խորհուրդ եղաւ արքունի գործոց վրայ մինչեւ կէս գիշեր:

— Վասէթայի թիւարթիւ անուն շոգեհաւը որ մօտերս ի ծուռա շինուեցաւ եկաւ, շատ պատուաւ կան եւ ամբողջին նաւ մըն է. եւ պիտի բանի մայրաքաղաքէն մեկնելով ձերմակ ծովն այն բարձր գլխաւոր նաւահանգիստները սրնք օսմանեան տէրութեան ներքեւն են:

— Նոյեալ կիրակի Օսմանեան նաւատորմիկն մէկ մասն ալ մեկնեցաւ ասիէ, որ պիտի երթայ միւս անգամ լրագրիկին ծովը: Կանխաձեռն նաւահանգի գիտութիւնը պաշարող նաւերուն հետ:

— Նաւատորմիկն մնացեալ նաւերն ալ վեհապառ լրագիրը հաշիւ վաշտի հրամանատարութեամբ մեկնեցան գէտ ի ձերմակ ծով, իրենց սովորական

շրջանը ընելու համար ծովապետն ալ պիտի մեկնի:

— Լրագրի պարտին առաջին ատենադպիր արժանապատիւ Շէքէթ պէյը, եւ ժամանակէ մը ի վեր մայրաքաղաքս գտնուող վեհապառ լրագիրը փաշայն որ Նիքիտոսի փոխարքայի փեսան է, մեկնեցան ասիէ երկուշաբթի օրը Վասիթայի թիւարթի շոգեհաւով գէտ ի լրագրանդին: Վեհապառ լրագիրը իւր հայրենիքը գաւառը համար կը մեկնի ասիէ, եւ Շէքէթ պէյն ալ վեհապառ լրագիրին կողմէն ծանրագին պատուը նշան մը ստանելու համար Նիքիտոսի փոխարքային:

— Միտիլի կառավարիչ Իսմէթ փաշան անցեալ շաբաթ օր մայրաքաղաքս եկաւ:

— Վեհապառ լրագիրը Վեհապառ փաշան որ անցեալները Պէյքերայի կառավարիչ կոչուեցաւ քանի մը օր առաջ վեհապառ լրագիրին ներկայացաւ իւր պաշտօնին վերաբերեալ խիստ հարկաւոր եղած պատուէրները նոյն ինքն վեհապառ լրագիրին լսելու համար:

— Սեփարու Պ. Դիթմի կրկին Մայրաքաղաքս դարձաւ Գաղղիայի շոգեհաւով վերադառնալու իւր գետն տնութեան պաշտօնը վարելու համար. եւ իրեն ուղեկց էր իւր գետնատնանը առաջին թարգման Պ. Սօրսի ինքն:

— Մաքսատնի նոր դրուելը խորհրդին համար քանի մը անգամ է գետնատնները մէկ անգ ժողով վերջ խորհուրդ կ'ընեն. եւ այս անգամ ալ գաղղիայի գետնատնին պաշտօնը հաւաքուեցան, ուր ներկայ էին նաեւ Լըրոպայի ազգայ վաճառականներէն մէկ մէկ երեւելի անձինք. ինչպէս Պ. Տիւրանը գաղղիայի ըլլալով, Պ. Լաֆօնիէնը անգղիացի ըլլալով, Պ. Զիքիլիէնը ինքն ըլլալով:

— Ինչպիսի օրագիրը կը գրէ որ Պիոս իններորդ արքայն Պապը Մարտինիայի տէրութեան պատուրազմական նաւ մը խնդրէր, որ երթայ ժամանակ մը անով Լըրեւելը, Վերիկայ եւ Ուլիսիոս պորտի անձամբ քննելու եւ իմանալու հոռոմեական արգի վիճակը:

— Պէյքերաւ հայոց գերեզմանատնները մօտերը ֆէլէն շինելու համար մէկ շինուածք մը կայ, ուր ամիսէ մը ի վեր արքայազուն իշխանայ թիւարթի Շէքէթ պէյն հանդիսին համար շտապով կը բանուէր, անցեալ կիրակի իրիկուն յանկարծ բռնկեցաւ: Բայց այս շինուածքին ընդարձակ խորհուրդը գաւառի ձգեր է. ինչ որ ասանկ վառագ մը պատահին նէ միանկ իրեն գէն տայ:

Նոյեալ խորհրդարանը յուլիս 11 ին փակուեցաւ:

Վեհապառ թագուհին նոյն օրը ատենաբանութիւն մը ըրաւ. բայց այն ատենաբանութեան մէջ յուսատանի գործերուն վրայով բան մը չի խօսեցաւ:

— Յուլիս 2 ին այն օրը օրենսդրութեան գործերը սկսելու համար Ոթն Յուսատանի թագաւորը ատենաբանութիւն մը ըրաւ. բայց գրեթէ բնաւ մէկ բան մը չի խօսեցաւ օտար տէրութեանց հետ Յուսատանի ունեցած առեւտրականութեան վրայով. բայց Տաճկաստանի հետ ունեցած վեճին վրայով մէկ քանի խօսք խօսեցաւ այսպէս:

« Դա երջանիկ էր համարէի զի, Պարսկեր, ինչ որ ինչէն այսօր ծանոցանալու հարող ըլլալի Տաճկաստանի հետ ունեցած վեճերէն լըրեւելէն Զիքիլիէն. որովհետեւ այս բանը Դիւ իւրաքանչեւ. Բայց այնպէս էր հասարակ որ այս վեճն ալ շատ լըրեւելէն վեճերէն էր. Բայց ինչպէս ալ խառնու համար, որոնց օգուտը մէկիւրիւն հետ շէքիլիէն է: »

Հաստ կը զարմանալը երբոր մէկ կողմէն Ոթնին այս լըրեւելէն կը լսէր, մէկ կողմէն ալ կը տեսնաւ որ Յուսատան բնաւ չի գաղտնիք հակառակէն մինչեւ վեճը լըրեւելու կէտին անգամ կ'ընէ ծառնալ քառանկիւն օրագիրը:

ԼՐԱԳԻՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԳԻԱ: Փռանսըղի մէկ օրագիր մը չափաւ ըսուած, որ շատ տարիէ ի վեր կը հրատարակուէր, եւ աղէկ եւ ընդարձակ օրագիրներուն մէկն էր, հրատարակուէին գաղտնեցաւ: Հաշիւ ըրին եւ գտան որ այս օրագիրս հրատարակելու համար հաստատուած ընկերութիւնը երկու միլիոն ֆռանք (8-500,000 զուգուշ) վնաս է կրեր: Եւ օրագիրը սկսելէն մինչեւ վերջացած ատենը քանի մը ընկերութեան ձեռքէ անցաւ. բայց շարունակելը դժուար եղաւ գաղտնեցաւ: Փռանսըղի մէջ շատ օրագիրներ կը հրատարակուին. եւ թէպէտ կրնանք ըսել թէ օրագիր չառնող մարդ չկայ, բայց այսու ամենայնիւ այն օրագիրներն որ կառավարութեան կողմէն պարգեւ անուանով ստակ չեն ստաներ, չեն կրնար երկար աւտեն դիմանալ: Կառավարութեան ծախքերուն մէջ տարուէ տարի ծախք ծախք անուանով երեւելի գումար մը կը նշանակուի, որ ասանկ օրագիրներուն համար է: Օրագիր կայ որ 100,000 հատ կը ծախուի:

ԲԱՆԱԳԻՐ

ԿԱՐՃԱՌՕՏ ՊԱՏԿԵՐ

ՆԱԲՈԼԵՈՆԻՆ ՎԱՐՈՒՅԸ

Հարանային:

Այս պատերազմին անջաղ ընթացքին սիրտ աւառած: Այսչափ զօրքը նորին արդարութեան: Փառքին ալ ստակ կրնան ու օգնութիւն տուած լրագիրը, անոնց գլուխն եղաւ, ու ջանաց Նորթային ալ շահեցաւ: Բայց անօգուտ: Փառքին Գաղղիային խորհուրդը զօրքը վնաս գնաց, որոնք թէպէտ քաջութեամբ գէտ գրին, բայց բազմութեան յաղթը չեն զարգացնում: Գաղղիայի քաղաքներն ալ լրագրական ձեռքէն ինկաւ ու լրագրական բռնուեցաւ: Գաղղիան Մարտինիային ընտանիքը թողուց ու ինքը շտապ փախչի գնաց:

Գաղղիայ հաւատարմութեանը վերջը Գաղղիայ զօրքակազմին իրիկն, որն որ թուրք գոյքեր էր լրագրական գէտ, որպէս ինք լրագրական գէտ զօրքը ըլլաւ ըլլաւ: Գաղղիան իրեն պաշտօնին մէջ

շտապ կարգաւորութիւններ ըրաւ: Պատերազմի մէջ ամենեւին վտանգէ մը չէր քաշուէր. ուստի երկու ձի իրեն տակը մեռան: Ուրիշ անգամ մը լրագրական թանկը վնասուեցին մէկը մեռնելով, ինք սկսաւ անոր անգը լրագրական թանկը: Եւ ինչ որ ամենաւնիւ մը ստացաւ, որն որ հաղիւ Եղիպտոս ու խաղա իրաւունք վրային փառապէս:

Բարդոյ զօրքակազմին տեղը Տիւրքիին իրիկնէցաւ, եւ ասոր օրը, նոյեմբերի 30 ին, առաւօտանց 700 լրագրական Ուրա զօրքակազմին հետ անձայն թուրքներն եկան: Գաղղիայի զօրքակազմը չինած ամբողջ զօրքին աւելցին: Գաղղիայի յանկարծակի բռնուած, չփոքեցան, բայց Պատերազմէ քաջաւ լրագրական թանկը մը թշուառ մէջը նետուեցաւ ու ուղիկ շարք մը տուաւ: Ուրա զօրքակազմն ալ գնդ տակով մը զարնուած, ինկաւ բռնուեցաւ: Լրագիրն ուրիշ երկու խմբով Տիւրքիին հասաւ. աս ատենաւ լրագրական լրագրական տիրութեան փոխուեցաւ:

Բայց քանի որ պարթէն լրագրական անուանը լրագրական տիրութեան չէր անդրադարձ, անկարելի էր քաջութեամբ անդրադարձ: Ուստի Նորթային ատոր գէտ անձինքն ամբողջ շինել տուաւ, եւ քաջ զօրքակազմին բազմացաւ, ու անով կատարել պատերազմի մը ետքը, որ

գեղատեմբերի 14 ին ինչուան 18 քէնց, առաւ Գաղղիայի լրագրական ու մնաւ քաղաքը, հաղար հոգի միայն կրնայուցած, իսկ լրագրական 2500 հոգի:

Այս պատերազմի մէջ նշանաւոր եղան Միւրիսն, Լապորտ ու Տիւրք զօրքակազմները, որոնք շատ օգնեցին Նորթային: Այս պատերազմին մէջ էր Գաղղիայի զօրքը, որ ինչպէս Գաղղիայի բան մը ունենալով, մէկ գիւրդ մը խնդրէր: Գաղղիայ տանապաղ անոր ըսածը զօրքը ասան, ինչուան թիւ ուսմը մը գետնին խնդրէր, զօրքը եւ լրագրական վնաս քաղաքը հոգ ըրաւ: Գաղղիայ, լրագրական, տանապաղ աւաղի շինք կարտաւար: Այս խնդրին խօսքին ու քաջութեանը համար Գաղղիայ շատ աշք մնաւ Նորթայինն ու անով մէջ իշխանութիւններու հասաւ անկէ:

Թուրքներն անդրադարձին ետքը Պատերազմէ Խաղա իսկ ու միջերկրական օդանոցները ամբողջութեամբ հետ եղաւ Տիւրքիինն ու Մարտինիայի զօրքակազմներուն ձեռքին տակ:

Փարիսը թիւրքիին Գաղղիայի միջով լրագրական, աղագային գործակալաց փոխութեանը պատճառով, Ուրիշ, պատերազմական գործոց տեսուչը, նախան ձեռք Նորթայինն լրագրական, ձեռք զանի իր պաշտօնին երկատարգման լրագրական պատճառ ըրած: Գաղղիայի մի բանակին մէջ մարդ շատ կը ծերանայ, ու ըսաւ

անոր Պատերազմէն, ու տեղ մը քաշուելով սկսաւ շափաւորութեամբ ու աղքատութեամբ ստրկի:

Վանսէթի 15 ին (հոկտեմբերի 5. 1793) փառքը մէջ եղած ապստամբութիւնը թէ ժողովրդական թէ մեծամեծ կեանքը վտանգէ մէջ գնեւ լրագրական ժողովրդական ժողովրդական մէջ ձգեց: Նորթայինն թուրքին մէջ զօրքը կարծեւ լրագրական տեսնողները, զիմք աս ապստամբութեան գէտ խորհուրդը առաջարկեցին: Հաւանեցաւ Պարթոս, ու Նորթայինը զօրքակազմը ձեռքը զօրք տուաւ, ու քանցմով գնաց շարաւար յաղթեց զօրքը ապստամբները ու քաղաքը աղաւթեց:

Այն ետքը երթալով իր տնակը մեծցաւ, ու երկրորդ պարտակազմի իշխանութեանը համար, Գաղղիայի ինքնուրու ու շարքը առաջը առնելու էր տեսնելու: Եւ Գաղղիայ պատահած ապստամբութիւնները խառնուեալ համար, աղագային ժողովրդական հաւանութեամբ, ժողովրդական զինքները մերկացնել տուաւ: Այս առթիւ, Գաղղիայի ար Պատերազմէն քաղաքը ինքնին մը արդէն Եղիպտոս անուան: Պատերազմէն անուանեալ առաջը ըրաւ որ իր հոգը տուր, մէկ հատիկ յիշատակ մնացած, շարքէ իրեն: Պատերազմէն տղուն աղաւթակն կերպին ու հարապարկութեանը վրայ գործադրած, հրաւիրեց որ տեղը տան: Եւ Գաղղիայ ար Պատերազմէն հակառակեան եկաւ Նորթայինն, ասիկայ ալ անոր տեսնելու գնաց, եւ ընտանեկան շտապով, մար

* Տե՛ս թիւ 58:

1 Գաղղիայի խառնութեանը եւնիկան Լապորտի Ժ. Ժ.

1 Թիւրքիայ, Վանսէթի, Պարթոս, Լապորտ, Գաղղիայ խառնութեան արդէն հաղար լրագրական անուանեալ էր: Թիւրքիայի լրագրական արդէն էր, Վանսէթի, Լապորտ, Գաղղիայ:

կայ որ 50 կամ 30 հազար հատ . անոնք ալ թէ որ միայն ծախսուածին նային նէ քիչ կը շահին . որովհետեւ ամէն օր մէկ մէկ թերթ օրագիր հրատարակելու պարտաւորած ըլլալովն իր տոնէն մէկ յօդուածին շարագորդը այլ և այլ մարդիկ կ'ըլլան . բազմաթիւ գրաշարեր կ'ունենան . շարագործներուն անխնայ ստակ կուտան . եւս առաւել ստակ կուտան Խոստ (ստու պատմութիւն) շինողներուն . քանզի ամէն օրագիր կը նային որ բանասիրականնին սուտ պատմութիւնով լեցընեն . որպէս զի օրագիրը առնողը շատ ըլլայ . ասոր համար բանասիրականնին կարգաւ ալ առանց ընտրութեան՝ վտանգաւոր կ'ըլլայ : Դռանսա մտաւած օրագիրները հարիւրէն աւելի են . թէ օրական և թէ շաբաթական կամ ամսօրեայ մէկ տեղ առնելով՝ կարծեմ երեք հարիւրի կը մօտեցնեն . ամէն կողմէն արժանապէս պարտաւոր ըստեղծուած արժանի օրագիր չեմ յուսար որ տաւրն հատ ելլէ : Բոմբէր օրագրին բանասիրականնէրը գէշ չէին . ուստի ասոր գագաթներն ալ շատ աղէկ բան մը չերեւիր մեզի :

— Մէն բարեկարգեալ տէրութիւններու մէջ կաշառք ուտելը սաստիկ օրինօք արգելուած է . և թէ որ երեւան ելլալու ըլլայ նէ , շատ ծանր պատիժներ ունի որ պիտի կրէ կաշառառուն :

Այս արգար օրէնքը առաւել կը պաշտօնի Գաղղիա և Մեքիկա :

Այս երկու տէրութեան մէջ թէ որ մէկը կաշառք ուտելու ըլլայ նէ թէ երեւելի մարդ եղած ըլլայ թէ հասարակ անոր ամէնը թշնամի են , բռնաւ աշտուութիւն չըլլալով կը դատաւարտուի . ինչպէս որ մօտեցնի Պ . Դեմիթի և անոր մեղսակիցները Բիւսպիէրը , Բեյրութը և Բարմանթիէ Գաղղիայի տէրութեան կաշառաւոր գործակալները կաշառք ուտելով մէկէն՝ ուրիշ մը տրուելէ արդ ինքիցմէ կաշառառուին կուտան : Այս անիրաւութիւննին կը յայտնուի և իսկոյն դատաստաննին Բեյրութուն խորհրդարանին կը յանձնուի և շատ երկար չիք չէրով այս դատաստանը՝ որովհետեւ յանցաւորները խոստովանեցան մեղքերին , դատաւարտուեցան ծանր պատիժներով : Նախ և առաջ զոյգեցին իրենց պատուանուններուն , պատուոյ նշաններուն և ասանկ անիրաւ մարդիկ ալ ասկէ ետեւ բնաւ մէկ ժամանակն արքունական պաշտօններէ ի դատ հասարակութեան ծառայելու պաշտօններու մէջ ալ չի կրնալ մտնալուն համար քաղաքացիութեն զոյգեցին , որովհետեւ Նարայա ով որ որ քաղաքացիութեան պատիւը չունի արքունական պաշտօններու մէջ չի կրնալ մտնալն ի դատ , չի կրնար ալ ընել ոչ փաստաբանութիւն , ոչ բժշկութիւն և ոչ դատաստուութիւն և այլն : Ետք ալ Պ . Դեմիթին 94,000 Փռանք տուգանք վճարել տուին բաց ի առած 94,000 Փռանք կաշառքը ետ տալէն և դատաստանական ծախքերը վճարելէն . և այս ալ բաւական չի համարուելով երեք տարի ալ բանտը կենալուն վճիռ կորուսեցաւ իբրեւ իրենց անգործ յանցաւոր . Բիւսպիէրն ալ 10,000 Փռանք տուգանք վճարեց , 1000 Փռանք ալ դատաստանի ծախք և 1000 Փռանք պատերազմական ծախսոց անուակին , որովհետեւ զօրապետ էր և այսպէս ազատեցաւ նոյնպէս միւս երկուքը այսչափ տուգանքը և դատաստանական ծախքը հատուցանելէն ետեւ բանտէն ելաւ : Հիմա Դեմիթի բանտէն է , և վերադառնալով կարգադրուած է որ հրացանէն առած վերքին դարման տանի , քանզի , այս մարդը երբ որ բողբոջուեցաւ նէ իսկոյն հասկըցաւ գլխուն գալիք խայտառակութիւնները ինքրորէն սպաննելու փորձ

փորձեց բաց չեյաջողելով միայն վէրք մը առաւ , այս այն վէրքն է որ հիմա վերաբոււմը կը դարձանէ : Այս դատաստանը որ Բեյրութ քառան ըստած ատեն նախաձեռնուած առջեւ տեսնուեցաւ և շատ մարդոց ալ սիրտը եղաւ երբոր տեսան ասանկ երեւելի մարդիկ մէկ վայրկեանի մէջ ստակական խեղճ մարդիկ դառնալուն ի դատ ստակի մըն ալ վարկուածին չի մնաց . այս դատաստանը Գաղղիայի մէջ յաւիտեան պիտի ըլլայ անաշուուիթ և արգարութեան ազդու օրինակ մը : Այս մարդոցը այսպէս խոտով բանտարկուելը վերանորոգեց Գաղղիայի հաւասարութիւնը որ այնչափ արեւելի եղաւ Գաղղիացոց : Հասարակայն բնութեամբ արգարութիւնը և բարոյականութիւնը հիմա կատարելագոյն գործադրուեցաւ :

ԱՆԳԴԻԱ : Ինկիլիներու քանի մը օրագիրներ ծայն հանած են , որպէս թէ գեանախնձորները այս տարի ալ տուրուած կ'ըլլեն կոր . բայց այս լուրս որ քան կը համբաւի նէ այնքան չէ . բանին մէջ չափաւորութիւն կայ : Երբեք քանի մը տեղեր բուսած գեանախնձորները զարնուած կ'երեւին . բայց ասանկ տեղերը քիչ են . և ասոնց անգամ աւելուելը 1845 ին և 1846 ին աւելուածներուն պէս չէ : Այս անգամի աւելուելուն ընդհանուր պատճառ կը դրնեն սովորաբար աֆիւ ըստած պղտիկ ձձին , Երբեք արգարութեան վրայ իմաստուն տեղեկութիւն տուող մէկ օրագիր մը կ'ըսէ որ այս տարի գեանի ձորներուն բուսելը բոլոր Ինկիլիթեռայի մէջ շատ աղէկ է . և շատ ուժով : Ուրիշ օրագիրներ նոյնը կ'ըսեն ուրիշ երկիրներու համար . և մասնաւորապէս՝ Գեանայի համար :

ԱՆՍԻԻԱ : Շատ ատենէ ի վեր Վիեննա քաղաքը մէկ աշափէ մը հիմնուել խորհուրդ կար . տարի մըն ալ կոյ որ պատրաստութիւնները կ'ըլլար . հիմա վերջապէս ի գործ գրուեցաւ , աշափէին հաւասարութեանը համար պէտք եղած կայսերական հրովարտակը հրատարակեցաւ : Աշափէին երկու կարգ պիտի ըլլայ . մէկ կարգը մամլեմամբիական և բնական գիտութեան , և մէկը պատմութեան և լեզուագիտութեան և հնագիտութեան յատկանալով : Մէն մէկ կարգ իրեն մէջ պէտք եղած բաժինները պիտի որոշէ : Աշափէին կարող պիտի ըլլայ ամէն տարի չորսական խնդիր առաջարկել , թէ իմաստասիրական ըլլայ թէ բանասիրական . և այն խնդրոյն վերայ ամէնէն աղէկ խօսողն պարգեւ խոստանալ : Թէ աշափէին անգամներուն և թէ օտարազգի ի մաստուն մարդոց իրկած ընտիր ճառերը հրատարակելու առանձին յիշատակարանաց գիրք պիտի ունենան : Երբ որ կառավարութիւնը գիտութեան վերաբերեալ բաներու վրայօք ասոնց բան մը հարցը ներու և խնդիր մը առաջարկելու ըլլայ նէ՝ պատասխանը և լուծումը պիտի տան : Այս որովհետեւ աշափէին կրնայ կառավարութեանը ծանուցանելու բաներ ունենալ , ուստի այս բանին համար կայսեր կողմէն ասոնց գործակալ մըն ալ տրուած է : Աշափէին սովորական անգամները քառասուն և ութը հօգի պիտի ըլլան . երկու կարգէն քան և չորսական հօգի : Այս այս 48 հօգիին գնէ 24 ը իրենց հաստատուն բնակութիւնը Վիեննա քաղաքին մէջ պիտի ունենան : Պատուանուն անգամներ ալ պիտի ունենայ , որոնց համարներ 24 են աւելի պիտի չըլլայ : Թղթակիցներ ալ պիտի ունենայ . և ասոնց համարները աշափէին բնիկ անգամներուն ձգուած է որոշելու : Կահրէքը պիտի ընտրեն ամէն անգամները մէկ

կէն . հաստատութիւնը կայսերական հրովարտակաւ պիտի ըլլայ , և գահակեցութիւնը կամ նախագահութիւնը երեք տարի պիտի քէն : Կահրէքի փոխանորդը և երկու գիւսանագիրները չորս տարին անգամ մը իրենց պաշտօնին վրայ պիտի հաստատուին , կամ պիտի փոխուին : Պատուանուն անգամներն ալ , թղթակիցներն ալ , թէպէտ աշափէին բռնիկ անգամները պիտի ընտրեն , բայց ասոնց ընտրութիւնը վաւերացնողը կայսեր հաճութիւնը պիտի ըլլայ :

Աշափէին ծախուցը համար տէրութեան գանձէն տրուելու որոշուած ստակն է 40,000 Ֆլորին (440,000 ռուբլ) , անգամներուն գրուածքներն ալ որ աշափէին յիշատակարանը պիտի մտնեն , ձրի պիտի տպուին կայսերական տպարանին մէջ . և այս իմաստուններուն ժողովուրդ տեղ և գրատուն պետութեան հասարակաց շինուածքներուն մէկը պիտի ըլլայ :

Վիեննայի լրագիրները աշափէին անգամներէն քառասուն հօգիին անունները կը հրատարակեն , որոնք թագաւորէն ընտրուած են . մնացած ութը հօգիին այս քառասունէս պիտի ընտրուին : Այս քառասունին մէջ անանկներ կան որ իրենց իմաստունութեամբը աշխարհաանօթ եղած են . շարագրած գիրքերնին Նարայայի շատ լեզու թարգմանուած , և ամէն աղբի իմաստուններուն ծանցուած է . ինչպէս են ասոնք . Պ . Պոստնի , Պ . Պատմաբան , Պ . Մորիէն Պալլի , որուն շինած աշխարհագրութիւնը բոլոր Նարայայի գաղափարները մտած են . Պ . Նիլիսթարմէր , Պ . Հուկէ , Պ . Տեհմաներ Բուրկիւալ , որ Օմանեան կայսերութեան ընդարձակ պատմութիւնը շինեք է 81 հատոր , աղետակներով և աշխարհացոյցներով . և այս աշխատութեան փոխարէն Օմանեան տէրութեան ինքնակալ և կայսրը սուլթան Մահմուտ Բ . էն անգամանգով դուրս դարուած մեծագին տուփ մը ընծայ առաւ :

Լատիւսա Իրքեր արքեպիսկոպոս և երեւելի բանաստեղծ , Պ . Շաֆարիք բալայքի , և Պ . Ինտիլիք բալայքի մամուլ իմաստունը : Կայսեր կողմէն աշափէին գործակալ դրուած է Զոլֆանէս մեծ գուբուր . և աշափէին իմաստուն անկախ ընկերութիւն մը կը սեպուի :

ՀԱՆԿԱՍՏԱՆ : Պոմպոյէն առնուած հետեւեալ լուրս կը կարգաւոր Դռանսըրը օրագիրներուն մէջ :

Մէկ կուսպաշտ հնգիկի աղջիկ մը՝ որ տակաւին չափահաս ըլլալու հասակին հասած էր , կը ռապաշտութիւնը ձգեց , ոչ իր հօրմէն տեսած հաւատքն էր , քրիստոնէայ եղաւ . հօրը տունէն փախաւ գնաց մէկ քրիստոնէայի մը տուն բնակեցաւ : Կոնստանտնուպոլիս քաղաքէն ելան . և ուր ըլլալը երբ որ իմացան նէ՝ կառավարութեան աղբի սաղիր ընելով օրինաւոր կերպով իրենց դուստրը ուղղել սկսան : Մարտար քաղաքի դատաւորական գերագոյն ատենը հրաման րուաւ որ աղջիկը անձամբ ներկայանայ և իրեն համար պատասխան տայ : Աղջիկը եկաւ և բաւ . ես իմ յօժար կամքովս քրիստոնէական հաւատքը ընդունեցի և մօրս տունը ձգեցի դուրս ելայ : Աղջկանը մայրը աղաքանքով և արցունք թափելով շատ աշխատեցաւ որ աղջկան միտք հաճեցնէ որ քրիստոնէութեանէն հրաժարի և ծնողացը հաւատքը և տունը գառնայ , բայց պարայ ելաւ : Աղջկանը եղբայրը բռնութիւն բանեցընել ուղեց , թեւէն բռնեց . քաշելով բռնի

տի 9 ին , 1796 կարգուեցան :

Սակայն նաբոլեոնի փառասիրութիւնը զինքը վարկեան մը հանդարտ չէր ձգեր . ուստի Ժողովին նին հետ կարգուեցին քիչ մը ետք , Տիբեթուրէն Խոտլայի զօրքերուն զլուս գրուած , հոն անցաւ գնաց : Երբ զօրաց խեղճ ու ողորմելի վիճակն որ տեսաւ , միկիտարելով ու քաղաքութեան տալով վաւեց անոնց եւանդը :

Աս զօրքերը երկար ատենէ ի վեր Խոտլա խորհրդարաններուն յաղթանակ մեծամեծ ջարդեր տալով , թէպէտ երբեմն երբեմն իրենց ալ ջարդուեցան : Մոնղոլներ յաղթութեան վերջէ ետեւէն և դաւ չեմ ջենեքուն վրայ բրած Միլիտարի , Տեկոյի և Մոնտոլի յաղթութեանն : Ետքը Լուի գիւղը թշնաւ միկիտարելով վրայ բռնեցին , որոնք անտեղի կամքն բերանը չի կրնալով առնել , չարաշար յաղթուեցան , ու Միլիտար առաւ Կալուէն : Անկէ Բալիւս անցնելով , հոն տեղի խոտլա թիւրքացուց ու առաւ քաղաքը : Պրիւկի գոյն յաղթութեանը Նեմիշեկը սովորեց փէ չեկայի պաշտուար վերջնելու , Ետքը կուգան Լո

նաղայի ու Գաղղիանի յաղթութիւնները ու վերջնապէս առնելով : Անկէ ետեւ Պատանի , Պրիւկի , Երբեք , Գաղղիայի պատերազմները , Վերջին յաղթութիւնը , Ռիւտիկի պատերազմը , ու վերջապէս Մանգուան Կալուէն :

Հռովմայ տէրութիւնը , Պոլիտիայի գաշտադրութեան պայմանները չի պահելով ու Փրանսիոյ կայսրը հետ կապուելով , կը գրգռէ Պոմպոյէնի պատերազմը : Փառնածան ու Վերման առնելէն վերջ , Գաղղիացիք գաշտը կը գնեն Պիտ Զ . ին հետ , թաղեցին տեղը փետրարի 25 ին (1797) , որով Հռովմայ իշխանութիւնը շատ մը քաղաքներ ու Պատվի զօրապետին Հռովմայ մէջ դաւով սպանութեան փոխարէն կը պարտաւորեալ տարու Գաղղիայ հասարակարգութեան :

Հռովմայ խոտլայեցիներէն ետեւ , Պոմպոյէնի միտքն էր Վազրիլ անհատաորմութեան ալ վրէժը առնելու . ուստի թաղեցանք գետը անցնելով , Կարտու Լըշիքի յաղթեց Կարտուս մօտ ու թլուրիտար առաւ . անկէ ալ առաջ անցնելով Լեոպոլ , ստորագրեց Վերջնապէս ան զինադադարում մը , ու վերջնապէս զէմ սկըսաւ պատրաստութիւն տեսնելու : Անկէ ալ խորապէս հատարակուեցաւ թիւրք ոչ երբէք 1796 ին Գաղղիայ հետ բրած գաշտուց վրայ կեցի էր , այլ միշտ ձեռքի սակին թշնամի , երբ անկիւայ Վազրիլը հետ զինադադարում կ'ընէր , աւսիկալ մեծելով Գաղղիայ առաջարկած գաշտագրու

թիւնը , Վազրիլը հետ կը միանար անոր գէմ : Բեղարի իշխանի գրգռութեամբ բոլոր վերնակայ պատա կամ Գաղղիայից հպատակ քաղաքներուն մէջ խորին գուռաձայնութիւններ ելան , ու միայն վերջնապէս մէջ զատիկ ասիին չորս հարիւր Գաղղիացի սարսնեցան , թող վերնակի մէջները , և Լիւտիլ քով նաւաւ մը շարաշար թաղուելու ու նաւոր զայց թիւ անցնելու : Նաբոլեոն աս բաներէս քիչ առաջ Տափի ժողովին Դիւնի իրիկէր էր սարսնաւով վերնակայ կործանումը իրեն խորապատեցութեանը համար , ու Տափը ասոր պատասխանի նմանին մէջ խաղաղութեան խոտուցեր էր : Այս խոտուն վրայ վերնակայց գործ դրած անգամութիւնը այնչափ զրգուեց զՆաբոլեոն որ խոտութեամբ շրջաւ ամենեւին անոնց հպատակութեան նոր խոտունցը : Ասանկով Գաղղիայցոյն ստառիկ նեղը մտած , Վազրիլայցոյ գաշտագրութեան ալ յար կորած , պատերազմելու տկար , ճարը հատու , ու վերնակի հըրաժարելով իր իշխանութեան յոռնեց զան յաղթութեան Պոմպոյէնի : Վերնակայ հետ բոլոր Վազրիական ծովանէ եղբոր և Յոնիական կղզիները Գաղղիայցոյ գաշտագրութեան տակ անցան :

Նաբոլեոն քիչ մը ատեն Մոնթեպելլի մէջ կանկ առնելով , հանկէ ճիւղային խռովութիւնը դադարեցուց , և Լիւտիլեան ու Պրիւկիան ըստած հատարակուեցաւ թիւնները հատուցեց , (յուլիս 1797) Լանցարտիլ երկրէն , ճիւղային և ուրիշ

քաղաքներ բաղկացած : Հոն լեւով Փարիզու Տիբեթուարներէ մէջ Փրիւկիոտ անոնց կամ խռովութիւնը , որով վեր ի վար կ'ըլլար քաղաքին կարգաւորութիւնը , գաշտագրութեան կ'ընէ Վազրիլայ կալսեր հետ : Գաղղիայ-Պոմպոյէն , հոյակաւոր տանտեթութիւն , որով Խոտլան մէջներն կը բաժնեն , ու ինքը կը մեկնի գէպ ի Պաշտար , ուր Վազրիլը գաշտաւորները ժողովրէ կ'են , անկէ ալ շատով Փարիլ , ուր կը հասնի գեկտեմբերի 5 ին (1793) : Հոն Լիւրեմէ պուրի պապատան մէջ փառաւոր կոչուեք մը ընելով , թաղեցան , Պարտու և բոլոր Տիբեթուարին անգամները անուր գոյութիւններ խոտուցան Կարտու լեւին վրայ :

Ասանկ լեւնուած ան հաւաքաւոր Խոտլայ պատեքայմը , որուն մէջ հետագիտ չորս մեծամեծ Գիւրմանայի զօրապետներ , Պրիւկի , Վերման , Լեւմիշիկի ու Կարտու Լըշիքի , կորիճ երկրասարք մը յաղթեց : Պոմպոյէնի նկրտակիցներուն մէջ պէտք չէ անկշատակ ձգել Միւրաք , Մանեա , Ռիւրայ , Լանն ու Լահար զօրապետներ , որոնք քաղութեան արգելքներն էին : Այս Խոտլայ պատերազմէն , բուն Գաղղիայի բրած շահն եղաւ շատ մը երկիրներ , չորս միկիտ քանիկ , շատ պատերազմական պաշար ու աղիւթ թանգարանական հնութիւններ :

Պիտի լուսնային :

տուն պիտի տանէր. բայց հոն գտնուող զինուոր-
ները և ուրիշ մարդիկ թող չտեսնէին: Փաստաբան
ներու մէջ խնդիր ելաւ, թէ արդեօք մէկ տան
և երկու տարեկան տղայ մը, մանչ կամ աղջիկ, ա-
սանկ բանի մը վրայ տնայնիկ տնայնիկ ըլլայ նե,
լիւսքը ըմբռնի կը բռնուի մի: Դատարանները հրաման ր-
բին որ՝ մինչեւ որ այս խնդիրը որոշուի նե՝ աղջիկը
որ քարոզիչին տունը գտնուի էր նե՝ հոն թող մնայ.
և ասոր վրայ քարոզիչին ալ խօսք աւելն, որ երբ որ
աղջիկը իրմէն ուզին նե բերէ:

ԱՄԵՐԻԿԱ: Հիւսիսային ամերիկայի միացեալ
Նահանգաց և Մեքսիկոյի հասարակութեամբ թեան
մէջ տեղը տեսնէ մը ի վեր եղած պատերազմը՝ որ
տակաւին կը շարունակուի, մեքսիկացիներուն շատ
մնաս ըրաւ. շատ երեւելի քաղաքներ և զօրաւոր
բերքեր Միացեալ Նահանգաց զօրայն ձեռքը ան-
ցաւ. մինչեւ անգամ Մեքսիկո մայրաքաղաքն ալ
առնելու գիտաւորութիւն վրայ ըլլալին յայտնուե-
ցաւ: Մեքսիկացիները ասիկայ գիտնալով և մայ-
րաքաղաքին պաշտպանելու յայտն չունենալով ու
բողջին որ այն քաղաքը պարտէն. անկէջ ելին և
մէկ աւելի հեռու քաղաք մը երթան. և թէ որ
թշնամին խորհածին պէս յիշուի Մեքսիկո քաղաքը
առնելու ըլլայ է՝ կրակ ձգեն և քաղաքը ամբողջ
այրեն. որպէս զի թշնամին չեն քաղաքի մը տիրելու
տեղը աւերակներու տիրած ըլլայ: Եւ իրենց կա-
ռավարութեան խորհրդայն մէջ ըրած այս որոշումը
նին առանձին յայտարարական գրով Սանդա-Վինս
զօրապետին ալ իմացուցին:

Եւս պատմութեան առիթ առնելով Նիկիթիլ
Դայի օրագիրը՝ Մեքսիկո քաղաքին ստորագրութիւն
կրնէ. որ մեծագոր տէրութեան խաչով վառեց ըստ
գիրը թարգմանած է տաճիկերէնի. և մեք ալ ան-
կէջ առնելով հոս կը գրեն մը:

« Մեքսիկո մէկ մեծ քաղաք մըն է. և տեսնելու
արժանի գեղեցիկ շէնքերուն մէկն է քաղաքին մեծ
հրատարակը. որ է քառակուսի, շատ ընդարձակ,
և յատկաւ բոլոր մարմարեայ քարէ շինուած. և գե-
ղեցիկութեան կողմէն թէ հին և թէ նոր հրապա-
րակներուն մէջ նմանը չէ տեսնուած: Եւս հրապա-
րակի մէկ կողմն է քաղաքին մեծաշէն մայր եկե-
ղեցին. և միւս կողմը՝ տէրութեան մեծ իշխան
ներուն պալատները. ամենքն ալ խիստ գեղեցիկ
մարմարեայներով շինուած ըլլալով՝ տեսնելու ար-
ժանի բաներ են: Եկեղեցին՝ եւրոպացիները Եւ-
մերիկա երթալէն առաջ հին մեքսիկացաց կուռ-
քին տաճարին տեղը շինուած է. և մեծամեծաց
պալատներուն տեղն ալ այն տունը մեքսիկացաց
Սանթիագո կայսեր պալատին տեղն էր. ասոր հա-
մար ալ տեսնելու և յիշատակաց արժանի տեղե-
րէն է: Եկեղեցեաց սեղանը՝ գեղեցիկ պատկեր-
ներով քանդակուած և զարդարուած սակի և արծա-
թի թիթեղներով պատած է վարդաւարտ գոյնաւ-
ծի նման. երկայնութիւն և ընդեւթիւնը 100 ոտ
նոստալի կայ. և ներսի կողմը՝ խոշոր պատկերներ և
արձաններ և ճարտար արուեստով շինուած աշ-
տանակներ և ուրիշ մեծագին տնօթներ կան. որոց
նիւթն է սակի և արծաթէ և պղնձէ խառնելով
և ձուլելով շինուած մէկ բազալթութիւն մը. ու
բուն գինը կարծիքով ալ չի գիտցուիր: Եւս եկե-
ղեցիէն զատ՝ իրարմէ գեղեցիկ և իրարմէ հարուստ
զարդարուած քան և չորս եկեղեցի ալ կան. որոնց
ամէն մէկը զատ զատ գանձարաններ ունին. և քա-
ղաքին բնակիչներէն ուսմը օգտուող իր ինչքէն կտակ
ըրած կ'ըլլայ. և ամենք ալ բոլոր իրենց ստացումը
քրտնա կը նուիրեն. և ասով շատ պատուական
քաներ և մեծագին հարստութիւններ կը գտնուին
քաղաքին եկեղեցիներուն մէջ. անանկ որ՝ այս ծա-
ծուկ գանձերուն նայելով՝ զրոյ գեղեցիկ զարդերը
հրքան մեծագին և հարուստ բաներ են նե՝ քիչ
բան կ'երեւին:

« Սանդիմը զատ՝ քաղաքը շատ պղտորուած տե-
ղեր և զբօսարաններ ունի. և այս կողմէն ալ ելե-
լօք զուարճալի տեղ մըն է. քաղաքայիններուն ալ
քաղաքը զուարճութիւն կեանք անցընելու միտեալ
ըլլալով՝ ասանկ զբօսանայ տեղերուն մէկուն մէջ
առնելով իրարու նեղութիւնն տնայն և զբօսանայ
արգելք չըլլալով 10-000 հոգիէն աւելի կրնայ կե-
նալ. և ասոր ամէն օր իրիկիւն գէմ ամէն մէկ զբ-
սանայ տեղերը երկու հարաւի չափ կ'ենլով, և եօթն
կամ ութը հարաւի չափ ձի և ջրի կը գտնուին.
ասով կը հասկնային թէ այն զբօսանայ տեղերը որ
քան բազմութիւն կ'ըլլայ. և ասանկ ալ կը հասկնային
թէ Մեքսիկո քաղաքը որքան բազմամարդ և հա-
րուստ է ք:

— Սանդա-Վինս զօրապետը կուռցս ասունը
մէկ մը Մեքսիկո եկաւ. քաղաքայի պատերազմին
ձախուղ երթալուն պատճառ ասիկայ գիտնալով
բազմութեամբ վրան յարձակեցան. և թէ որ պա-
հապան զօրքը չըլլային նե՝ Սանդա-Վինս կտոր

կտոր ըրած էին: Սանդա-Վինս փախաւ. Մեք-
սիկոյի հասարակութեամբ թեան ալ նախագահ ընտրուե-
ցաւ Պ. Հէրերա. որուն խաղաղասէր բնաւորու-
թիւնը յայտնի ըլլալով, որ ի սկզբանէ հետե այս
պատերազմն ըլլալուն բնաւ երբեք կամք չունէր,
մեքսիկացիք այն յուսով են որ ասոր նախագահու-
թեամբը խաղաղութիւն գիւրաւ ձեռք կը ձգեն:

ԱՅՊԱՅԻՆ

Ամենապատիւ Ազգասէր սրբազան Պատրիարք
Հօր խախուսական իմաստուն խօսքերով Վանե-
ցի եղբարց մէջ սկրսաւ ուսումնասիրութեան ոգին
կամայ կամայ արծարծիլ, և ասոր ապօրոյց լըծ-
րունեանց անունով ուսումնական ընկերութիւն մը
հաստատուեցաւ իրենց մէջ, որուն իբրեւ առա-
ջին օրինակ բարձր սրբազանը իւր սովորա-
կան շնաշխարհիկ ազգասիրութեամբ ստորագիր
հանդիսացաւ արդէն 500 զուռուշ նուիրելով՝
ազգագուտ փառքերի գործոյ յառաջագէմ զար-
գացմանը համար, ինչպէս փորձիւ ալ տեսնուե-
ցաւ. քանզի սրբազան հայրը այսպիսի ազ-
գու յորդորանքն ու վեհանձնական ձեռնուղու-
թեամբը Վանեցիք ուսումնասիրական ոգիէ շար-
ժեալ յօժարամիտ սիրով փութացան ժողովուրդ առ-
այժմ իրենց մէջ 8000 գահեկանի չափ ի նպաստ
ազգագուտ գովելի ընկերութեան, որոց արդեամբ
բը իրենց հայրենեացը թէ փորձապետաց ամառ-
կանի թէ աղբար տղայոց հանգրձնի և թէ՛ զա-
նազան ուսումնական գրեանց համար կարելի
ծախքեր պիտի ըլլան ի լուսաւորութիւն մտաց:

Աստի յայտնեալ հաստատուն է որ այս արան
ծաղի նորահաստատ ընկերութիւնը օրքան զօր յա-
ռաջագէմ պիտի զարգանայ իւրաքանչիւրոց առա-
տանուէր տրօք և ձեռնուղութեամբ ի փառս
Աստուծոյ և ի սրբածնա Ազգիս Լրամբան:

— Բաջաղարմ Տիւղեան գերապատիւ Յակոբ
չէլէպիին մարմինը ամայս 1 ին թիւստի շաբա-
ւով Մայրաքաղաքս հասաւ և նոյն օրը չիտակ Վա-
լիա սուրբ Փրկիչ եկեղեցին տարուեցաւ. ուր հե-
տեւեալ օրը որ էր շաբաթ՝ ժամը 1 1/2 ին հանգու-
ցելոյն հոգւոյն համար սգոյ փառաւոր հանգրիւս
արարուած և պաշտօն եղաւ: Եւս երկու սրբազան
արարողութեանց մէջ տեղը դամբանական ծառմը
խօսուեցաւ:

Եւս սգոյ հանգրիւս մէկ քանի յատկութիւն
ները կը վկայեն ամէն հանգրիւսականաց որ եկեղե-
ցիին մէջ տեղը հանգչած մարմինը պատուաւոր ան-
ձի մը մարմին է: Եւս գերապատիւ նախագահ Տէր
Հաստեան սրբազան Լըբէպիսիպոսին և արժան
ընտիր Պատրիարքին պատարագ ընելը. երկրորդ՝
սուրբ Փրկիչ եկեղեցիին որմերով՝ սիւներով՝ ե-
կեղեցականաց դիտաներովը գլխովին սեւի ներ-
կուած տեսնուելը. երրորդ՝ հանգրիւսի ներկայ
գանուողներուն թէ՛ տղէս է եղեր, և թէ օտար
քրիստոնէաց ազգերէն է եղեր, ամէն ալ պինդ
երեւելի և ընտիր անձինք ըլլալը, և մանաւանդ
անթիւ հանգրիւսականաց մեծ պատկառանք և խո-
րին լուսութեամբ կենալը:

Պաշտօնի արարողութիւնը կատարուելուն պէս
վերադարձն հանգուցելոյն մարմինը եկեղեցիին նոյն
շէնք հանգրիւսով աւելեւն ալ իւր պատուոյ նը-
շանները թափանցողի նաւամատուցէն նաւը գինե-
լով տարին իւր խուռուցէլէի էալը, և անկէ
նոյն գիւղի գերեզմանատունը թաղելոյն իրեն գեր-
դաստանին յատուկ եղած թաղը, ուր որ արդէն մե-
ծածափ փառաւոր շիրիմ մը պատրաստուած էր:

— Եւս արեւելեան օրօրիւն բնակիչները Ազգասէր
պատուական օրագրոյն հրատարակիչին կը գրեն որ
քանի մը անգամ նոյն քաղաքի կուռավարութեան
խնդիր են որ հոն տօնավաճառ մը (բանայր մը)
հաստատուի. հիմա Կայսրը Կովկասու փոխարքայի
միջնորդութեամբ անոնց խնդիրը կատարել է. և
մեծ հանգէս եղեր է այս տօնավաճառին հաստա-
տութեան օրը. ուր ներկայ գտնուել են թէ Ռու-
սաց թէ Հայոց և թէ Պարսից բոլոր երեւելի ան-
ձինքը:

Հանգէսը ըմբռնալէն ետեւ Եւրոպայի
ընտիր նահանգական գաղութին հայիւրանութե դա-
ստաւոր արքայ Պարսի Կարապետ Ստոյնեանը հե-
տեւեալ գեղեցիկ ձառք խօսել է:

Յարգի հանգրիւսական:

Ձեռք չափը գոյց կ'ենան յիշել Եւրոպայի
գաղութին այն խօսքը որ կ'ընէ (Գլ. Իե. հմր. 14): Մեր
նախնիներուն վաճառականութեան առեւտրի մը
ընթացքը և մեր Հայաստան աշխարհին առաջ
գնացող բեր-
քը յիշուելով՝ « Եւս ի պանէն թորգոնայ յիշու
և կեցելով և
ընթացքը յիշել վաճառս քո ք: Դոս, Հայեր, նոյն թորգո-

նայ որդիքն է որ իրենց վաճառականութե օգար երկրները ին-
ցուելին. Դոս, նոյն մարդիկն էին ինչ քառարանութե և ինչ
հանձնարար իրենց. Դոս, լաւ գիտէք որ երկրագործութեան
առեւտրութե արտադրութե վաճառականութե երկրորդ
է: Ձեր Հայերը պախաւն ծովու վրայ նաւարկութե վը-
րանգար և յաճախ ձախարհութե ան ալ երկրագործութե ծա-
մանը Հայաստանի բարեբեր հողերուն բարեբերութե բոլոր աշ-
խարհները ինչ լեցունելին, հողը ոսկի կեպ ինչ փառանկէն և
անասուններին արծաթի կեպ: Դոս, այն մարդոց արհաւն է
ու սերունդը, իրենա ինչ յիշէ ինչ մեր Հայաստան աշխարհ-
քին մը քանի քանի զահապաններ ու վաճառականներ բարե-
բար վեճակի մը կ'են. իրողմէ այն օգար երկրներուն զահա-
պանները որ մեր հայալիցի հմուտ վաճառականներուն պէք ան
պեղելէն անպակաս էր. մայն հարկէն էս հոս յիշել ան զահա-
պանները որ Հայաստանի մը ինչ էին:

Կայ մը արդեօք մեքսիկոյի որ քիսած ըլլայ Դոս, Լը-
բէպի, Կոման, Սոփիայ, Սոփիայ քաղաքներուն աւերակնե-
րը, Լաւել, Կարս և Մեքսիկոյի քաղաքները. ասան ամէն
ալ զահապաններ՝ այսինքն աղաք առաքողի քաղաքներ կ'ենան
իւր վաճառները և հանձնարել Հայոց անհապաճ ձե-
խութեանը: Թիւղեպ Հայաստանի բարեբեր քաղաքն ա-
պելը, լաւագործութեան վերջոյն ծաճանալը, քաղաքացա-
ւորութեան այս պեղումները հոյ ճարտի եղան և անոնց փոխ
ալ օրը գնաց յիշեցաւ. այլ Լըբէպիսիպոս որ անկէ առջ վե-
րէն նայելով աշխարհին վրայ ինչ հոգայ ամէնուն պիտի չէր, պե-
նալով մը ալ, ինչ Հայեր, որ այսպիսի ծանր վաճառներուն մը
իւրեւրմէն յիշէ վաճառականութեան ոգին՝ կամայ կամայ աշխարհ-
կան ինչնայ յիշուէ ինչ: Եւս Հայաստան երջանկութե
պեղը ինչ քաղաքներ ինչ: Եւս քաղաքային ինչ յիշէ որ երկու ամիս
առաջ ալ Հայաստանի մը պեղը կ'ընէին կամ Եւրոպայի
քաղաքները և նորաշէն քաղաք քաղաք վաճառական հասարակութեան:

Հիմա յիշել ինչ ուրիշ բան ընել հայալ՝ Լըբէպիսիպոս Հա-
յաստան բերել ու Հայաստան ալ Լըբէպիսիպոս քաղաք
առիկ արքայ վաճառականութեամբ: Չըլլայ որ երկրէն. Եւ-
րոպայի մը յիշել կեպ է քանի որ առեւտրութե արդեւ իւր
քաղաքներն ինչ խօսելը. որովհետեւ ասանկ քաղաքներուն
նը երեւելի բարեպաշտութեան մը ինչ համարուի:

— Վեհափառ Երջայն Տիւղեան պատուական
գերապատանին վրայ սրգայ մեծ խնամը ունենալը
յայտնելու համար իւր արքայական բարձր հրամա-
նաւը այնպէս բարեկարգեց որ Սոփիային և անոր
վերաբերեալ բոլոր գործերը մեծանուն Յակոբ չէ-
լէպի արդէն հանգուցելու եղբոր Սարգիս չէլէպիին
բարեխիշտակ որդւոյն մեծարու Սիհրան չէլէպիին
յանձնուի և ձեռքհոստայնի և Եփթափ հոստայնի
ստորթութիւնն ալ նորոգ հանգուցելոյն բարեշը-
նորս որդւոցը՝ Օհաննիսիկ և Վրիգորիկ չէլէ-
պիներուն յանձնուի բայց առաջին պաշտօնին
նին գերապատիւ Կարապետ չէլէպիին տեսուչ կար-
գեցաւ նոյնպէս արքայական հրամանաւ և երկրորդ
պաշտօնին արժանապատիւ Պօղոս չէլէպիին. մենք
ալ բոլոր աղբին կողմէն կը շնորհաւորեմք յիշեալ
գերապատիւ տեսարց նոր և բարձր պաշտօնները ու
կը բարեմաղթեմք ամէն բարեյաջողութիւն:

— Լրամշու սուրբ Լուսաւաճանի վանուց զըպ-
րոցին յառաջագլխութիւնը եկող գաղով ուխտա-
ւորներէն քանի որ կը լսեմք ինչ աստիճան ուրա-
խանալիս գրով անհաւարին է պատմել. որովհետեւ
երբ որ վանքերուն մէջ ուսման սէրը կը մոնայ ան
տունը կը հաւատամք որ ընդհանրապէս աղբին մէջն
ալ նոյն սէրը կը մոնայ և կը լուսաւորուի: Բա-
ճիս տարակույ չի կայ, քանզի, մէկ մը որ վանքի մէջ
գտնուողները հարկաւ աշխարհքիս զբաղմունքներ-
րէն աղաւ ըլլալով նոյն զբաղմունքներէն աղաւ չե-
ղովներէն առաւել կրնան խորհիլ առաւել կրնան
աշխատիլ աղբին օգտին համար աղբին հարկաւոր
գիրքեր մտածելով, թարգմանելով, հեղինակելով.
մէկ մըն ալ որ՝ վանքի մը միաբանութիւն թէ որ ու-
սումնական ըլլայ վանքին տնտեսութեանը լուս հոգ-
տանելու կարողութիւն ունենալով անոր եկամուտը
որ աղբին շնորհին է, չի մոխելով ունայն տեղը օր
աւուր կը կրկնապատկէ և անկէ աղբին ամէն մէկ
գլխաւոր պիտոյքին կը հասնի աղբային խնայութե
անտուկի մը պէս: Աղբին գլխաւոր պիտոյքները
որոնք կրնան ըլլալ. դպրոցները աւքատանոցները,
հիւանդանոցները և տարաբանները. ինչպէս սուրբ
Երուսաղէմի բարեհոգակ վանքը տարուցս յունկար
մէկին աղբին դպրոցներուն յառաջագլխութեանը
համար միշտ տարուէ տարի կանխով 120-000 զուռ-
ուշ նուէր տալու խոստացաւ, և առաջին տար-
վան ալ արդէն վճարելով բոլոր աղբը իրեն երախ-
տապարտ ըրաւ: Սուրբ Վաղարու վանքին մէջ գի-
տութեան սէրը չի մոնար նե՝ մինչև հիմա վայելած
այսչափ նոր նոր թարգմանուած կամ հեղինակուած
օգտաւոր գիրքերը մի պիտի աղբին ձեռքը տար և
անոնցմով աղբին սրտին մէջ ուսման սէրը առաւել
արծարծէր: Աղբերուս թէ ութներորդ դարուն
թէ երբեք տաններորդ դարոյն լուսաւորութե կանթե-
ղը վառողները երանելի նախնեաց վանքերն եղեր են.
Թիւրքաւ ըսող ըլլայ թէ Լըբէպիսիպոս մէջ այսչափ
գրոց իմաստուն հեղինակներ կան նե՝ ամէն ալ վա-

նախնին են մի: Յիրաւի վանական չեն, բայց բարե-
սիրտ վանականաց գրողը յարգութիւն տալով Լեւոնյանցուն
իմաստուն համարում հեղինակները իրենց պրած-
ներն ալ յարգել լըրեր են, այս մէկ. երկրորդն ալ
թէ որ օգտուողը գիրքերը միայն համբերել ըլլանք
նէ, անոնցմէ հարկւրին եօթանասուներ վանականաց
գիրքերն են թէ կրօնական թէ բարոյական թէ
պատմաբանական. արուեստական գիրքերէն ալ շատ
կայ որ վանական են. գրողները թէ և իրենց գործէն
դուրս բանի պէս բան մըն ալ է նէ. վերջապէս ինչ
պէս վանքերը իրենց աշխատութիւնը արդիւնաւոր
րելու համար դպրոցներուն կարօտ են նէ, անանկ
ալ դպրոցները ըստ արժանւոյն օր աւուր վարդա-
նալու համար վանքերուն կարօտ են. ուրիշն չափա-
զանց ուրախանալու իրաւունք ունինք Մանուշակ
աղագոյն վանքին դպրոցին յառաջադիմութեան
լըրը մանաւանդ աշակերտաց վերջին քննութեան
լըրը տեսնելով: Այս քննութեք ելլող աշակերտ-
ները գրեթէ ամէնը քաղ թէ հայկարանութեան
թէ պատմութեան թէ լեզուագիտութեան և թէ
մանաւանդ բրիտանական վարդապետութե մէջ:
Հետեւալ ճառը որուն հեղինակը Նոր գիւղի
Յարութիւնեան Սիմէոն Արշակի աշակերտին է,
գայիւ չափ կը վկայէ դպրոցին յառաջադիմութեք:

«Ի բանն թէ զուգութիւն է մայր բարեաց, իսկ անզուգութիւ-
նըն ծնող շարեաց »: »

Գիտութիւնը մեր ազգին մէջ մէկ տեղում ծագելէն ի վեր տեսն
տեսն մեր մէջ ալ ուրիշ ազգաց դէս շատ երեւելի իմաստուն և
կենցաղային մարդիկ անցակա եղեր են, բայց անոնց մէջ մեծ գո-
յութեան արժանի խցիչն սուրբ վարդապետը իրեն ընտիր և հաւա-
տարիմ դաստաւարութեամբ յայտնի է ամենուին, որն որ երանելի
Բարգմանաց ինամբողջ յունաստանու Աթենք բացաբը՝ որ իմաս-
տութեան մայր կ'ըսուէր գիտութեանց իր մէջ ծագած ընդունու-
ն, շատ տարիներ անցնելով, գրեթէ կը գերազանցէր բոլոր աշակերտա-
կիցներէն փիլիսոփայական և ճարտասանական ուսմանց մէջ, ինչ-
դէս որ մինչեւ հիմա ալ իր հրաշալի ճառերէն, և դաստաւարութենէն
ալ իրեն անմիջ քաղ խոսակաւութիւնը կ'երեւի, բայց անոնց մէջ ան
խօսք որ օգտակար է ամէն մարդու, և որն որ կենցաղային գործ-
քերու վերաբերեալ շատ իրաւներ կը բողոքակէ իր մէջ, յայտնու-
ն կը սեղմու ալ տեղս դնել, որ կ'ըսէ, «Զուգութիւն է մայր բարեաց,
անզուգութիւն ծնող շարեաց »: »

Ահա իրաւ որ ասիցեք աւելի ինչ խօսք, ինչ իրաւ կրնայ օգ-
տակար սեղուիչ ամէն ազգի, բացաբ, և մարդոց ամէն ընկերու-
թեան: Ինչ բան, ինչ առաքինութիւն կայ՝ որուն աւելի կարօտ ըլ-
լայ տուն մը, բացաբ մը, և ազգ մը, որ այս աշխարհին մէջ իմա-
ցաց կեանք մը կամ երջանկութիւն մը կարող ըլլայ յայտնուել: Մի-
տաքանութիւնը կ'ըսէ ամէն աշակութիւններուն մայրն է, իսկ ամբի-
բանութիւնը ծնող շարեաց, այսինքն ամէն աշակութիւն միաբանու-
թենէ առաջ կուգայ, իսկ ամէն գեղութիւն, ձախորդութիւններ,
շար դաստիարակներ, անտանելի թշուառութիւններ ամբարանու-
թենէն կը ծնանին: »

Եւ ինչու համար, - դաստաւար յայտնի է: Միեւն չկրնար ինքնի-
րեն մեծ բան մը ընել աշխարհին մէջ որքան և ճարտիկ, ինչացի, հա-
րուտ, և ցօրուտ ալ ըլլայ, ու միշտ ուրիշներուն ընկերութեան
օգնականութեան կարօտ է, ասոր համար բնաւ ինչացի չկրնար ըլ-
լալ այն մարդը՝ որ ամենմէն գոյնի բաշէ. իրեն անմիջ միայն ա-
ղակներով ուրիշները արմատաբէր ու անոնց ընկերութեան մէջ չի
մտնայ: Ահա յայտնի կը տեսնանք թէ՛ որ տուն որ միաբանութիւն
և խաղաղակցութիւն կայ, հոն է ամէն բարեաց առատութիւնը,
և որ տունը՝ որ այս գեղեցիկ առաքինութեան ջրկուած է ազգա-
տութիւնը, եղբարք ասեղութիւնը, ընտանեաց մեկնեկու հետ ինչ-
աղութիւնը, ծնողաց անդադուութիւնը, և աշ ուրիշ բացմակերդ
շարքի և թշուառութիւններ սեղի թէ տեղ ըրեր են իր մէջ և ար-
մատացեր են, որով և Աստուծոյ զատկով ալ գրեթէ անդակաւ կ'ը-
լայ անոնց մէջն: Ամէն մէկ ազգ ալ՝ մեծ տան մը կը նմանի, որուն
դարձումութեան համար, մեծ ուժ և իմաստութիւն դէպք է, ասոր
համար թէ որ ազգայինք իրենց մէջ միաբանութիւն չունենան նախ
ջիրներ և կը կործանեն, և արեւ ազգը: Երբ որ միաբանութիւնը և ազ-
գին դաշնաւորութեան համար եղած միաբանական սեղը վերնայ, բնաւ
աշակութիւն մը նոյն ազգին մէջ յուսալի չի:

Միաբանական կենաց օրինակ ունիմք այն փոքրիկ Թաւուսները
այսինքն մեղուները, որոնք ինչդէս յայտնի է, իրաւ փոքրիկ մարմին
մը ունին, և շատ ջատ անոնց ուժը չափեալ եղած նէ, գրեթէ ու-
շինչ մի է, և բանի մի ալ կարող չէ, բայց որովհետեւ միաբանա-
կան կեանք կը սիրեն, և միաբանութեամբ կ'աշխատին, ասոր հա-
մար իրենց դէպք եղած կերպով բաւական ճարեղէն ետքը, իրենց
ընկալուն առաքինութեան դատը մարդու ալ բաշին կը համեն: Ե-
ղբարք այն երեւելի իմաստուն առաքինութիւն մէկ առաքին ալ յի-
շէ կարծեմ որ ձանձրութիւն դիտի չբերէ ձեր գերաբարեկեացը, որ
կենսական օրինակով կրնայ նկարէր միաբանական առաքինութեան օգ-
տակարութիւնը: Մարդ մը կ'ըսէ այս առաքինութեան օգուտը սոր-
ջեցնելու ուղեով իր որդեւոյ՝ կապող մը գուտացան բերաւ տուաւ մեծ
տղին՝ հրամայէ որ չբախտ կուտէ, երբ որ ալ չկրնայ, հրամայէ երկրոր-
դին նոյն փորձը ընել, երբ որ ալ ալ տկարացաւ՝ հրամայէ երրորդին,
բայց այն ալ, և ոչ միւսները կրնան կտորել: Եւ երբ որ կապող բա-
կեղով մէկիկ մէկիկ ձեռքերն իր տուաւ, իսկոյն կտոր կտոր ըրին:
Տեսնա՞ր հիմա այն առաքինի մերուն իրականութիւնը, շուշ անցնի
միայն օգուտ չցնէր, այլ հասկնալիք վերջը գործադրութեան ալ յո-
ծարութիւն և սէր դէպք է: Սերը յօծարութիւնն ալ բաւական չէ,
տան գտանք դէս իսկ և իսկ գործադիր ալ ըլլալու է:

Ահա ըստմանութիւն ըլլայ են ամէն ազգերու դաստաւարութեանը,
և ամէն մարդ՝ որ հին և նոր դաստաւարութեանց աշէ ուշադրու-
թեամբ կարգադրէ է նէ, կը գտնայ՝ որ միաբանութիւն և մեկնեկու-
կու հետ խաղաղութիւն դա՞րձ ազգերը, և իրենց մեծութիւն իշխան-
ներուն հմտացող եղող ժողովուրդները հաճախ կեանք վարեցին աշ-
խարհին մէջ, ամէն գիտութիւններ անոնց մէջ ծագեցան, շատ ա-
ռաքինի մարդիկներ անոնց մէջ փայտեցին, և ամէն աշակութիւն ու-
նանց մէջ գտնուեցաւ: Մեր երկրորդ Արտաշէս արքայական թագա-

ւորը՝ քանի որ արքայադիր, միաբան էին, և միայն իրենց շանքը
հօրեականութեամբ հաստատ դրանք էր: շատ օգտակար գործեր կըր-
նաւ ընել: ազգին, երկիրը բացմամբ արգելուց, երկրագործութիւնը
առաջ տարաւ, տոմարագիտութիւնը ծագեցուց, և աշ ուրիշ շատ
կենցաղային կարգեր կանոններ հաստատեց ազգին մէջ:

Մեծ ցաւ և կոկիծ կը բերէ ազգաւոր սրտի մը երբոր ամբի-
բանութեան դատը դատուեցնել յիշէ, որոնցմով չի է մեր ազգին դատ-
մութիւնը: Աւագ ինչ տիրութիւն կը բերէ հակառակադէր անմանց
գործերը, մանաւանդ երբոր անօրէն վաւախց գրգռելով իրեն դէս
մօռորեալ իշխանները սուրբ նախարարներէն բաժնուեցան, և հասա-
րակաց շանք մէկիկ ձգելով իրենց անմանական շարուն հետ և եւեցան .
բայց տեսնա՞ր՝ թէ վախճանը սուր կալացաւ: Ահա յայտնի է՝ որ մե-
կեղծեկ բաժնուանուն դէս շատ նեղութիւններու մէջ ինկան, ինչ-
չու որ՝ անոյ իրենց աշխատութիւնը կարուսին, և ամասիկ հակառա-
կապիւթեամբ փոխանակ մեկնեկու օգնեցաւ՝ երբ որ միայն մեկը-
մէկ իւրաքանչեւ և իրարու վնասելու նույնցան, մէկիկ մէկիկ ա-
մէկն ալ կործանեցան. և օտար ազգաց արշակուն ալ իրենց բաժնու-
թեան անունը՝ յարգը, դատիւն, կարգնայնեղով արմատաբէր եղան,
մինչեւ Պարսից Պարսկաստանը անգամ համարակի կը ջուրցէր թէ,
Ասորիները աշուտներու դէս Թուրքմանի՝ ու վախկոտ են, բայց ու-
նոնցմէ ալ աւելի հայերը կը սեղմէ: Ու հիմա մը կերպարայ. ժողով
դատականի բացմակերպ, այս խօսք ալ տեսնու ըսն է մի: Ազգ-
մը՝ որ ամէն մը միտան գտնուեցով առկա ինչ նման միշտ բաշ է մեծ
բաշ իրեն վերադարձութիւն ունենայ, ու հիմա աղուեսի մը չափ ալ
սիրտ չունենալով արմատաբէր, բայց սր հայրենաւոր ան մը չի ձանջ-
նար՝ թէ դատաւար ամբիբանութիւնն էր՝ որով տկարացան և այս-
դիսի նախատանց մէջ ընկան .

Ինչու որ Հոմերոս իմաստուն բանաստեղծին ըստին դէս «Ազ-
գին մեծերուն ամբիբանութիւնը, բոլոր ազգին վնասակար է »,
սուրբ վարդապետի խօսքին ալ համեմատ է Պլինիոսի դաստաւարին և
մեծ փիլիսոփային խօսքն ալ թէ՛ «Եւ քանի որ միաբանութեամբ կը
հաստատուին, ու անմիաբանութեամբ կը կործանին », ճշմարիտ խօսք
մի է սուրբ Հեցոս ճգնաւոր հօրը ըսած խօսքն ալ թէ «Երեւո-
ններուն բացմութիւնները մեզ կը չնեն, ու եղբարներուն հաւատար
միաբանութիւնը առաքինութիւն է:

Ահա ուրեմն ամէն բանէն աւելի միմիայն այս առաքինութիւ-
նը է՝ որով կրնայ ազգ մը ազգ ջուրցի: Այս առաքինութիւնով մի-
այն կրնայ դաշնաւորեալ ազգ մը արուեստից, գիտութեանց և բո-
յանքի բարոյական կրթութեանց մէջ: Արդ՝ աշի հերիք ըլլալ մե-
ջի այսչափ ցաւը՝ որ կը կրնայ յանմարանութենէ, վերջ ընենք այս
անտանելի նախատիքը չունեն, միաբանութեան ծառին մօտենանք՝
որն որ միայն կարող է կենաց և առաջ բացաբականութեան դատու-
ցը մատակարարել ճաշկոյններուն:

Տարակուսելու տեղ չի կայ ու առաքելաշնորհ սրբաշան հայր, ու-
րուն հաւանութեամբ համարակեր և իստեղա առաքի գերաշնորհ
անդամաց դատակաւելու ժողովոյս իմ խաղաղութիւնը սեղեկութեամբ, որ
բոլորովին աշատ ըլլան այս ժողովանք և բոլորովին ներկայ ցա-
րու ուրիշ ազգապետները այն վնասակար մօռութենէ արքիսն ան-
մարանութենէն, ուստի ուրիշ բան չի մնար մեր նուաստութեան
ընել, միայն օրհնութեամբ գոգութեամբ շնորհակալ ըլլալ ամենա-
բարձրեալ Աստուծոյ, որ այսդիսի անխնայութեան ծառանակն ան-
գամ ազգը շատ տեսակ շնորհներով կը ինամէ, և ինչ հոգեւոր մշա-
կաց անմարդիկ հոգեւորութեամբ, և եթէ աշխարհիկ իշխանաց, միա-
բանաւոր ոգւով՝ ազգին դաշնաւորութեան համար շանք ընելովն:

Այլ բարձ, ու աշակերտակից իմ և հոգեւորագր հարաւորս,
յարգեմք մեր բարեացադարձ ազգը, յարգեմք ազգագուտ ժողովոյս
աշուտաւոր անդամները, դատուենք գերաշնորհ փոխանորդին մեր
յառաջադիմութեան վրայ ունեցած եռանդուն փափարը և շանքը,
յարգեմք և համարները սրբաշան հօրը առատագութիւնեմբ, և
միաբան ըրեալով մշտնադաւան ազգիներ ինքրութեանց ընենք ի
փրկատուն առաւելոյ՝ որ իւր բացը կամօրք բարեկամ մեր սրտին
նուիրենք ընդունելու, և ազգին ամէն վիճակի անմիջեղ երջան-
կութեան մէջ ինամեղու, բարեխօսութեամբ սրբոյ Առաւելոյն և
ամենայն սրբոյ՝ մանաւանդ միջնորդութեամբ ձօրն խրոյ խօսեցուց
Մարիամու Աստուածամանին օրհնութեանց՝ յորով ի հօրը դաշնադաւա-
նութեան աղակիւնեալ կամք ամենեքին:

Սիմոն արշակի Երուսթիւնեան մեծ նոր գիւղացի:
Որ մի է այն գաղղղի աշակերտներէն:

Վնասաւոր Տատեան ամբիբանութեամբ Վրմաշու գիւղին մէջ հաստատ կեցած
դպրոցին տեսչութիւնն ալ վանքին միաբանութիւ-
նը կ'ընէ. թէ որ այս վանքը այն տեղ չըլլար նէ
այս դպրոցին պաշտպան կեցող ամբիբանները որին
ինամեղ պիտի յանձնէին աշակերտները. հիմա՝
երբ որ այս Վրմաշու մօտաւոր գիւղերուն համալ-
գի բնակիչներին լուսաւորելու ըլլան նէ առա-
ջին պատճառը՝ անոր պաշտպանները համարուելէն
ետեւ երկրորդ պատճառը վանքը չի համարուիր
մի: Վրմաշու մէկ վանքերին հարկւրաւ որ ամենի Հա-
յարենակ գիւղեր ունին իրենց բարեկարգ. թէ որ
անոնց բնակիչները վանքերուն անհագութեանէն օր
աւուր փայրենաւորով՝ ոչ միայն մարմնաւորապէս
այլ հոգեւորապէս ալ կարողութեւն ըլլան նէ՝ անոնց
համար անտարակոյս Վրմաշու այն վանքերէն պի-
տի ուղէ ժամանակին:

Այս Վրմաշու գիւղին դպրոցին քննութիւնն
ալ եղեր է մօտեւոր. ներկայ եղողները մեզ անանկ
կը պատմեն որ՝ հանգիստականները լսելով այն գեղ-
ջուկ աղաքներուն բերնէն այն համարձակ պատա-
խանները թէ հայերէն բերականութեան թէ պատ-
մութեանց թէ թուաբանութեան հարցմունքնե-
րուն մէջ, անոնք զմայլեր մնացեր՝ անոնք սիրտերին
եւեր աչքերին լեցուցեր են. զմայլողները կ'երեւայ
որ՝ միաբանութեան անցուցեր են թէ՛ մեկը առաջ կը
կարծէին որ ամենի գեղջուկներուն բան տարկեցու-
նելը այնչափ գեղեցիկ է որպէս թէ անհնարին է,
աչքերին լեցուցողներն ալ կ'երեւայ որ՝ ամենակա-

րողին անհուն մարդասիրութիւնը միտքերին բե-
րեր են, որով գրգեր է բարեպաշտ և աղաւթը
Տատեան ամբիբանութեամբ որ երկրան այն լեւնե-
րուն գլուխը հաւաքեն իրենց հովանաւորութեան
ներքեւը այն տեղի անխնամ մերադնեայ մանկալը,
որոնք հիմա թէ հոգեւոր և թէ մարմնաւոր պարտ-
քերին ճանչնալով իրենց դէմը ելլող բան հարցու-
նողին կորիճ պատասխան կուտան:

Այս աշակերտները ճանչնալով իրենց բարեբա-
րին երախտիքը՝ առտու իրիկուն հետեւեալ գեղե-
ցիկ երգով կ'օրհնեն անոնց պատաւական անունը:

Ի գաղուստ վեճմափայ Վմիւրային Տատեան:

Ու Աստուած անմահ, յիս ք շնորհալ զոյ խախտ անպատ-
Յերէ գեղեցիկ ըլլեալալ ըլլա՞նք .
Բարեբանաւոր լեզու՝ մանկալն հընչեցի,
Յերէ նորաւոր ի սրբաբանութեւն Բերթալի:
Պերձ Բերթալի Տատեան Աղայ՝ խաղաղութեւն
Անխոր խաղի՝ ի յոս աղգիս յամարմ:
Ուրախութեւն իրձայն ի մի յարալայ,
Ընէր արգիս Զեր ընդհանգ գերալայ.
Հայկեան մանկուն՝ հոսաւ հարցին բախալայ,
Ըլլեալալալ երախալալ գործութեանց:
Պերձ Բերթալի Տատեան . . .
Օրհնեալ եւ Տեր Աստուած հոյր պիտութեանց,
Զի հասոցեր ըլլեալ յայս Բար պերձութեանց .
Մեզ Ուրթութեան Բար պարալան ամբարդն,
Զի Ամբար պարալան ամբարդն ըլլեալալ:
Պերձ Բերթալի Տատեան . . .
Ի յիս վեճի՝ խոյ խնամի՜ անընդհան,
Լայ իմալի ծագի յալալալ Արարալ .
Տախանական մոսկ և մոսալ մի Մախալ,
Փիլի ի յայ ճիլ գիտութեան անխալալ:
Պերձ Բերթալի Տատեան . . .
Ապիտալալ պիտ աղգալալ Արարալ,
Յանմահ անմահ ըլլալ փայլալ գերալանց:
Աստուածական պարալի փառալ Լաւալալ,
Բարալալ երթեալալ ի ճաճալ:
Պերձ Բերթալի Տատեան . . .
Ուրախութեւն ըլլեալ անմահ պարալան,
Ի ալ իր ըրեալ խալ իմալալ ի յարալ .
Յիլ ի գեղեցի ի բան աղիլ գործութեանց,
Բայց ոչ վեճիլ իր փան լըւել իմ ըրեալ:
Պերձ Բերթալի Տատեան . . .

ՕՐԱՆԱԳՐԱՆ ԼՈՒՐ

Աշխարհագրական: Լ ծնունդի աշխարհագրական
ընկերութեան ժողովուրդն մէկ անգամին Պ. Տաւ-
քան ճանապարհորդին բանի մի նամակները կարգա-
վեցաւ, որ այս օրերս Վարդիկի ներսերը կը պլու-
տի. անանկ երկիրներ՝ որ մինչեւ հիմա աշխարհա-
գիրներուն անմանութեւն էին: Վրմաշուներուն մէկը Ա-
ղուֆօգիէն գրուած է որ Տաւքունի լուսած լաւ
գաւառութեան Վարդապետը է: Պ. Տաւքունի կը
պատմէ որ՝ այս երկիր լաւագուորին պահապան զօ-
րք՝ որ 6000 հոգի կ'ըլլէ, ամէնքն ալ կրնի մարդիկ
են: Աղգին մէջէն երկարահասակ կնիկ մարդիկ ընտ-
րուած կը նմանին այս պաշտօնին համար. և կ'երե-
ւի որ ասոնք միշտ զինուորական ստորին վիճակե-
րու մէջ կը մնան, հրամանատարութեան տալիճա-
նի չեն հասնիր. որովհետեւ Պ. Տաւքունի տեսած
զինուորական հրամանատարները ամէնքն ալ կարճա-
հասակ և գէր կրնիներ էին: Հասարակ զինուորնե-
րուն զինուորական հանգերձը (ուսիֆօւման) էր
մէկ կապուտ վերաբիւ մը, որ ծուկէն քիչ մը վար
կրնար, և կաշի գլխանց մը: Օգնեքերին էր
մէկ սուր մը, մէկ հրալէն մը առաւելութիւն
ուսած տեսակէն. և մէկ երկաթէ լախա (թօփուլ)
մը, որ երկաթէ շինուած և ուսերուն վրայ հաւ-
տաւուած կարթէ (չնիկէլ) մը վար կախուած էր:
Հրամանատար կնիկներուն վերաբիւն էր ծրանի,
և քիչ մը երկար. գլուխին գրած գլխանցը կաշի-
էր, բայց սակեղած զարգեր ունէր վրան. մէջքեր-
նին ճերմակ գօտի մը ունէին, և գօտիներին եր-
կու առաւելակ (փիլտուլ) անցուցած էին: Անոնց
սուրը հասարակ զօրաց ունեցած սուրէն աւելի-
ծոււ է: Պ. Տաւքունի կ'ըսէ որ տալիսին այս զե-
նուորակներուն զինուորական կրթութիւն ընելը
չէ տեսեր:

ՀԱՐԱՏԱՐԱԿԻ ԶԻՆ ԼԵՍԻՐԻՍ

Յոն. Պ. Տեր կրդ. Չամբու:
Սիրտի Աղալիս:

Ի Պլալի նոր խան:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ԳԻՏԱՐԱՆԻ ՅՈՒՐԱՆԻՍՈՒՄԻ ԶԻՆ ԶԵՆՈՒՄԻ